

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д-р Андрияна Йовчева Андреева
Икономически университет – Варна, катедра „Правни науки“
Трудово право и обществено осигуряване

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** в област на висше образование : 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление: 3.6 Право, докторска програма „Трудово право и обществено осигуряване“ в УНСС.

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №67/15.01.2024 г. на Зам-ректора по НИД на УНСС.

Автор на дисертационния труд: *Наталия Кирилова Кирова*

Тема на дисертационния труд: *Специфики в уредбата на работното време в българското законодателство*

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма „Трудово право и обществено осигуряване“ към катедра „Частноправни науки“ в Юридическия факултет на УНСС по научна специалност: Право съгласно Заповед на заместник-ректора по НИД на УНСС № 1551/10.07.2020 г. Обучението е осъществено в задочна форма през периода 2020 г. – 2023 г.

Наталия Кирилова Кирова е родена на 09.01.1971 г. Завършва следно образование в 73 ОЕСПУ „д-р Кирил Драмалиев“, сега 73 СОУ „Владислав Граматик“, с преподаване на чужди езици, с профил руски и френски езици. През 1996 г. завършва висшето си образование по специалност „Право“ в Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград. От 2002 г. до 2011 г. работи в Изпълнителна агенция „Главна инспекция по труда“, като преминава последователно длъжностите от младши инспектор до главен инспектор по труда, а в последствие – главен юрисконсулт на Инспекцията по труда. По време на работата в Главна инспекция по труда Наталия Кирова е служител – фокусна точка по проблемите на детския труд във формалната икономика и представител от страна на Инспекцията в работна група Enfocement (Правоприлагане) в

Комитета на старшите инспектори по труда (SLIC). През 2011 – 2012 години работи като държавен инспектор в Инспектората на Министерския съвет на Република България. От 2012 г. до 2016 г. е експерт в отдел „Социални права“ към Омбудсмана на Република България. От 2016 и до момента е главен експерт-юрист на общата администрация на Комисията за енергийно и водно регулиране. Владее руски, английски и френски езици.

Докторантът е положила успешно изпитите по всички предвидени в индивидуалния ѝ учебен план дисциплини с общ среден успех 5,50. По време на докторантурата Наталия Кирова е участвала със свои доклади в две научни конференции – във Втора национална научна конференция „Правото и бизнесът в съвременното общество“, 2019 г., проведена от Икономически университет – Варна, и в научна конференция в памет на проф. д-р Атанас Василев „Проблеми на трудовото и осигурителното право“, 2020 г., проведена от Университета за национално и световно стопанство.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензиране дисертационен труд е с обем 246 страници самостоятелен текст (в това число съдържание и ползвани съкращения), списък на използваната при разработването ѝ литература и декларация за оригиналност на труда. В текста са направени 276 бележки под линия.

В структурно отношение изследването се състои от увод, пет глави и заключение. Главите са разделени на параграфи, включващи свързани, но тематично обособени заглавия. Заключение е разделено на два параграфа - изводи и предложения за развитие и подобряване на уредбата на работното време.

Избраната от докторанта тема е безспорно актуална и дисертабилна. Това се свързва с настъпилите след 1989 г. в България значителни социално-икономически промени, както и появата на нови форми на организация на трудовия процес, както с протеклата хармонизация на българското законодателство, в това число и на трудовото, с общоевропейското. Всички тези процеси наложиха промени в уредбата на работното време. Единственият монографичен труд, имащ за предмет цялостната уредба на работното време, е от преди повече от 30 години. Съдебната практика разглежда работното време основно във връзка и по повод решаване на трудови спорове относно заплащането на труда или във връзка с оспорване на принудителни административни мерки на Инспекцията по труда.

С оглед на това дисертационният труд е насочен към изследване на уредбата на работното време в българското законодателството като цяло, включително и тази в специалните нормативни актове, и на нейното развитие от влизане в сила на действащия Кодекс на труда до момента.

Актуалността на избраната тема се обуславя също така от голямата динамика в правната уредба на разглежданата материя от 1992 г. насам и от необходимостта от теоретичното ѝ осмисляне.

Правилно са определени предметът и обектът на дисертационния труд, а именно - уредбата на работното време в българското законодателство като цяло. Обект на анализ са разпоредбите на Кодекса на труда, нормативните актове по неговото прилагане и специалните нормативни актове, уреждащи работното време, както и релевантната административна и съдебна практика, доколкото такава е налична.

В изследването се поставят общотеоретични въпроси на уредбата на работното време и се взема отношение в посока изграждането на ясна система в разглежданата материя.

В дисертационния труд са разгледани историческото развитие на уредбата на работното време; системата на източниците ѝ към момента, понятието за работно време – като правен институт, елемент на трудовото правоотношение и мярка на труда, видовете работно време – според различни критерии, разпределението и отчитането на работното време, спецификите на работното време при надомна работа, работа от разстояние и заетост чрез предприятие, което осигурява временна работа, както и особеностите на уредбата на работното време на заетите в транспорта – автомобилен, железопътен, въздушен и воден.

За разработване на дисертационния труд са използвани над 100 литературни източника – монографии, учебници, студии, статии, речници, доклади и писма на държавни органи, стенограми от работата на Народното събрание. Ползвана са както българска, така и чуждестранна литература. Използват се и резултати от представителни изследвания на Световната здравна организация, Международната организация на труда, Европейската фондация за подобряване на условията на живот и труд и националното изследване на условията на труд от 2012 г. Литературните източници са използвани коректно, като преобладаващата част от тях са цитирани в текста на дисертацията.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Изследването разглежда уредбата на работното време в националното законодателство в нейната цялост, като се проследяват взаимовръзките и съотношенията вътре в нея и да се изяснява системата и

актуалните тенденции при регулиране на работното време в българското законодателство.

Постигнати са целите на дисертацията: да се направи анализ на сега действащата правна уредба на работното време и въз основа на анализа ѝ да се направи общо правнотеоретично осмисляне на въпросите на работното време. Така са постигнати и конкретните задачи на изследването:

- проследяване на историческото развитие на уредбата на работното време;
- анализ на общото понятие за работно време чрез изясняването на същината на разглежданото явление;
- определяне на свързани с работното време понятия и изясняване на тяхната същност;
- групиране на видове работно време въз основа на съдържателния критерий на база на действащата нормативна уредба;
- установяване и последяване на тенденциите в уредбата на работното време;
- установяване на слабостите в правната уредба на работното време с цел преодоляването им и
- постигането на по-добра трудовоправна закрила на работещите.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Представената справка за приносите на дисертационния труд съдържа множество приносни моменти. След анализа на дисертационния труд потвърждавам посочените приноси.

Могат да се открият следните по-важни научни приноси на дисертационния труд:

1. Цялостно монографично изследване, в което се разглеждат и изясняват въпросите, свързани с работното време.
2. Изследвани са актуалните източници на уредба на работното време – международни и вътрешни, в това число и специалните. В тази връзка е направен критичен анализ на начина на транспонирането на актовете на вторичното право на Европейския съюз във вътрешните нормативни актове.
3. Предложен е задълбочен анализ на понятието работно време и по-специално на работното време като част от договорното съдържание на индивидуалното трудово правоотношение. В тази връзка са изследвани съществуващите дефиниции за работно време в сега действащото

национално законодателство. Аргументирана е необходимостта за нова дефиниция за работно време и е направено предложение за такава.

4. В дисертацията е предложена актуална класификация на работното време по видове въз основа на действащата нормативна уреда. При анализа на видовете работно време е изследвана ролята и връзката на работното време с осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд като част от достойните условия на труд.

5. Предложен е подробен анализ на уредбата на сумираното изчисляване на работното време. Въз основа на анализа са изяснени редът и начинът на определяне на дължимата норма на труд.

6. Открити са спецификите на работното време при надомна работа, работа от разстояние и заетост чрез предприятие, което осигурява временна работа, и на работниците и служителите в транспорта, както и проблемите в уредбата на работното време за посочените форми на организация на труда и в транспортния отрасъл.

7. Изследвана е използваната в специалните нормативни актове терминология във връзка с работното време и са изявени специфичните термини и понятия, използвани от специалните нормативни актове при уредбата на работното време на транспорта. Ползваните от специалните нормативни актове термини са анализирани през призмата на понятията от общоприложимата нормативна уредба на работното време, като по този начин е разкрита тяхната същност и се обосновава необходимостта от уеднаквяване на използваната терминология в специалните и общоприложимите нормативни актове.

8. Въз основа на детайлния анализ на уредбата на работното време в общоприложимите и специалните нормативни актове и нейното развитие са изведени актуалните тенденции при регулиране на работното време в националното българско законодателство.

Правят се редица предложения за допълване и усъвършенстване на законодателството, които ако бъдат възприети ще се достигне до ясното, точно и непротиворечиво уреждане на правния режим на работното време. Предложенията *de lege ferenda* могат да се обособят в три категории:

Първата категория предложения са такива за запълване на празнини със структурно значение, които имат за задача да придадат завършен характер на правния режим.

Към втората категория спадат предложения, които имат за цел отстраняване на съществуващите неясноти и несъгласуваност в правния режим на работното време, така че да се ограничи възможността за разнопосочно тълкуване и прилагане.

Към третата категория спадат предложения, имащи за цел да бъдат преодолени установените отрицателни тенденции в правния режим на работното време и да се бъде осигурена по-добра трудовоправна закрила на лицата, полагащи наемен труд.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът Наталия Кирова е представила списък с публикации по темата, които са тясно свързани с тематиката на дисертационния труд и отразяват някои негови части, като в този смисъл му придават публичност. Обемът на научните публикации на докторанта и характерът на изданията съответстват на условията и изискванията за придобиване на ОНС „доктор“. Докторантът покрива необходимия брой точки за придобиване на ОНС „доктор“.

Представени са следните публикации по темата на дисертацията:

1. Сумирано изчисляване на работното време – теоретически и практически аспекти, статия с обем: 15 стр., публикувана в сп. „Известия“, бр. 3/2019 г.;

2. Работно време с продължителност, по-голяма от нормалната, статия с обем: 12 стр., публикувана в сп. „Труд и право“, бр. 7/2022 г.;

3. Особености на работното време в сухопътния и въздушния транспорт съгласно действащото българско законодателство, доклад с обем: 13 стр., публикуван в сборник доклади от 2-ра Национална научна конференция „Правото и бизнесът в съвременното общество“, 2019 г.;

4. Специфични на организация на работното време – време на разположение и дежурство, доклад с обем: 12 стр., публикуван в сборник доклади от научна конференция в памет на проф. д-р Атанас Василев „Проблеми на трудовото и осигурителното право“, 2020 г.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът коректно отразява основното съдържание на дисертационния труд.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

В предоставения за рецензиране дисертационен труд на докторант Наталия Кирова не са открити съществени теоретични и методически грешки, могат да се отправят някои бележки от редакционен характер което е присъщо за подобен вид разработки. Бих препоръчала на докторанта да продължи да работи по проблематиката на работното време, т. к. извън предмета на рецензираното изследване остават взаимовръзките на работното време със заплащането на труда и трудовия стаж, със

осигурителните права и правата на социално подпомагане. Извън предмета до голяма степен остават и проблемите на трудовата дисциплина и юридическата отговорност на страните по трудовото правоотношение във връзка с работното време.

В този смисъл публикуването на нови научни публикации – доклади, статии и студии биха представлявали интерес за научната общност.

Въпроси:

1. Следва ли приложното поле на сумираното изчисляване на работното време да се ограничи до определени икономически дейности, както настояват синдикатите в България?
2. Каква е личната визия на докторанта за уредбата на запис на действително отработеното време, който предлага да се въведе, отчитайки процеса на дигитализация на документите по трудовото правоотношение.

8. Заключение

Представеният дисертационен труд представлява завършено самостоятелно изследване, което отговаря на необходимите изисквания към подобен вид разработки за структурираност, завършеност и значимост.

С разработването му са постигнати определени научни резултати кореспондиращи с поставената от докторанта цел и научни задачи. Ясно са открити научните приноси.

Дисертационният труд разкрива задълбочени теоретични знания на докторант Наталия Кирова, както по темата, така и в цялост в материята на трудовото право и способност за провеждане на научно изследване. На база на направената цялостна преценка в настоящата рецензия считам, че дисертационният труд отговаря изцяло на изискванията на ЗРАСРБ и вътрешните актове на УНСС.

Като се основавам на положителната оценка на дисертационния труд, както и на научните достижения на докторанта, предлагам на учажаемите членове на Научното жури да вземат положително решение за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по ПН 3.6 „Право“, научна специалност „Трудово право и обществено осигуряване“ на докторант Наталия Кирова/

12.02.2024 / гр. Варна

Подпис: .....

/проф. д-р Андрияна ЙовчеваАндреева

RECENTIONS

From: Prof. Dr. Andriyana Yovcheva Andreeva
University of Economics - Varna, Department of Legal Sciences
Labour Law and Social Insurance

Subject: dissertation for the award of the degree of Doctor of Education in the field of higher education : 3. PhD degree in PhD programme "Labour Law and Social Insurance" at the UNWE.

Reason for submitting the review: participation in the scientific jury for the defense of the dissertation according to the Order No. 67/15.01.2024 of the Vice-Rector of the UNWE.

Author of the dissertation: Natalia Kirilova Kirova

Dissertation Topic: Specifics of the working time regulation in the Bulgarian legislation

1. Information about the dissertant

The dissertant was trained in the PhD program "Labour Law and Social Insurance" at the Department of Private Law at the Faculty of Law of the UNWE in the scientific specialty. The training was carried out in part-time form in the period 2020 - 2023.

Natalia Kirilova Kirova was born on 09.01.1971. She graduated from 73 OESPU "Dr. Kiril Dramaliev", now 73 Secondary School "Vladislav Gramatik", with teaching foreign languages, with a profile of Russian and French languages. In 1996 she graduated from the Southwest University "Neofit Rilski", Sofia, with a degree in Law. She graduated from the University of Sofia, Sofia, with a Bachelor's degree in Sociology. From 2002 to 2011 he worked in the Executive Agency "General Labour Inspectorate", successively moving from the position of junior inspector to chief labour inspector, and later - chief legal adviser of the Labour Inspectorate. During her time at the General Labour Inspectorate, Natalia Kirova was a focal point officer on child labour issues in the formal economy and the Inspectorate's representative on the Enforcement Working Group of the Senior Labour Inspectors Committee (SLIC). In 2011 - 2012 she worked as a State Inspector in the Inspectorate of the Council of Ministers of the Republic of Bulgaria. From 2012 to 2016 she was an expert in the Social Rights Department of the Ombudsman of the Republic of Bulgaria. From 2016 to the present she has been the Chief Expert-lawyer of the General Administration of the Energy and Water Regulatory Commission. She speaks Russian, English and French. The PhD student has

successfully passed the examinations in all the subjects included in her individual study plan with an overall average grade of 5.50. During the PhD Natalia Kirova has participated with her papers in two scientific conferences - in the Second National Scientific Conference "Law and Business in Modern Society", 2019, held by the University of Economics - Varna, and in a scientific conference in memory of Prof. Dr. Atanas Vassilev "Problems of Labour and Social Security Law", 2020, held by the University of National and World Economy.

2. General characteristics of the submitted dissertation

The dissertation submitted for review is 246 pages of independent text (including table of contents and abbreviations used), a list of literature used in its development and a declaration of originality of the work. There are 276 footnotes in the text.

Structurally, the study consists of an introduction, five chapters and a conclusion. The chapters are divided into paragraphs comprising related but thematically distinct headings. The conclusion is divided into two paragraphs - conclusions and proposals for the development and improvement of working time arrangements.

The topic chosen by the PhD student is undoubtedly topical and dissertable. This is related to the significant socio-economic changes that occurred in Bulgaria after 1989, as well as the emergence of new forms of organization of the labor process, and the ongoing harmonization of Bulgarian legislation, including the labor legislation, with the European legislation. All these processes have necessitated changes in the regulation of working time. The only monographic work dealing with the overall regulation of working time dates back more than 30 years. The case-law deals with working time mainly in connection with and on the occasion of labour disputes concerning pay or in connection with challenges to compulsory administrative measures of the Labour Inspectorate. In view of this, the dissertation aims to examine the regulation of working time in Bulgarian legislation as a whole, including that in special legal acts, and its development since the entry into force of the current Labour Code.

The topicality of the chosen topic is also conditioned by the great dynamics in the legal regulation of the matter in question since 1992 and by the need for its theoretical comprehension. The subject and the object of the dissertation are correctly defined, namely the regulation of working time in the Bulgarian legislation as a whole. The object of the analysis are the provisions of the Labour Code, the normative acts implementing it and the special normative

acts regulating working time, as well as the relevant administrative and judicial practice, insofar as such is available.

The study raises general theoretical issues of the regulation of working time and takes a view towards the establishment of a clear system in the matter under consideration. The dissertation discusses the historical development of the regulation of working time; the system of its sources to date, the concept of working time - as a legal institute, an element of the employment relationship and a measure of work, the types of working time - according to different criteria, the distribution and accounting of working time, the specifics of working time in homeworking, teleworking and employment through a company that provides temporary work, as well as the peculiarities of the regulation of working time of employees in transport - autobomb.

For the development of the dissertation over 100 literature sources were used - monographs, textbooks, studies, articles, dictionaries, reports and letters of state bodies, transcripts of the work of the National Assembly. Both Bulgarian and foreign literature were used. The results of representative surveys of the World Health Organization, the International Labour Organization, the European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions and the 2012 national survey on working conditions were also used. Literature sources have been used correctly, with the vast majority cited in the text of the thesis.

3. Evaluation of the obtained scientific and applied results

The study examines the regulation of working time in the national legislation in its entirety, tracing the interrelationships and relationships within it and making explicit the system and current trends in the regulation of working time in Bulgarian legislation.

The aims of the thesis are achieved: to analyse the current legal regulation of working time and, on the basis of this analysis, to provide a general legal-theoretical understanding of working time issues. Thus, the specific objectives of the study have been achieved:

- tracing the historical development of working time arrangements;
- analysis of the general concept of working time by clarifying the essence of the phenomenon under consideration;
- identifying working time-related concepts and clarifying their nature;
- grouping of types of working time on the basis of the content criterion on the basis of the current legislation;
- identifying and following trends in working time arrangements;
- identifying weaknesses in the legal framework for working time in

- order to overcome them; and
- achieving better employment protection for workers.

4. Evaluation of scientific and applied contributions

The presented statement of the contributions of the dissertation contains numerous points of contribution. After the analysis of the dissertation, I confirm the mentioned contributions.

The following major scientific contributions of the dissertation can be highlighted:

1. A comprehensive monographic study that examines and clarifies issues related to working time.

2. Examination of current sources of working time regulations, both international and domestic, including special sources. In this connection, a critical analysis of the way in which the acts of the secondary law of the European Union have been transposed into domestic legal acts is made.

3. An in-depth analysis of the concept of working time and, in particular, of working time as part of the contractual content of the individual employment relationship is proposed. In this respect, the existing definitions of working time in the current national legislation are examined. The need for a new definition of working time is argued and a proposal is made

4. The dissertation proposes an up-to-date classification of working time by types based on the current legislation. In analysing the types of working time, the role and relationship of working time to the provision of healthy and safe working conditions as part of decent work is examined.

5. A detailed analysis of the regulation of the calculation of working time is proposed. On the basis of the analysis, the order and manner of determining the standard of work due are clarified.

6. The specifics of working time for homeworking, teleworking and employment through an enterprise that provides temporary work, and for employees in transport are highlighted, as well as the problems in the regulation of working time for these forms of work organisation and in the transport sector.

7. The terminology used in the special normative acts in relation to the working time is studied and the specific terms and concepts used by the special normative acts in the regulation of the working time of transport are clarified. The terms used by the special normative acts are analysed through the prism of the concepts of the generally applicable normative acts on working time, thus revealing their essence and justifying the necessity to unify the terminology used in the special and generally applicable normative acts.

8. On the basis of the detailed analysis of the regulation of working time in the generally applicable and special normative acts and its development, the current trends in the regulation of working time in the national Bulgarian legislation are highlighted.

A number of proposals are being made to complement and improve the legislation which, if adopted, would lead to a clear, precise and consistent regulation of the legal regime on working time. The de lege ferenda proposals can be divided into three categories:

The first category of proposals are those to fill gaps of structural importance, which are intended to give the legal regime a complete character.

The second category consists of proposals that seek to remove existing ambiguities and inconsistencies in the legal regime on working time so as to limit the possibility of divergent interpretation and application.

The third category consists of proposals aimed at overcoming established negative trends in the legal regime on working time and at ensuring better employment protection for wage earners.

5. Evaluation of the dissertation publications

The PhD student Natalia Kirova has presented a list of publications on the topic, which are closely related to the subject of the dissertation and reflect some of its parts, thus giving it publicity. The volume of the PhD student's scientific publications and the nature of the publications correspond to the conditions and requirements for obtaining the PhD degree. The doctoral candidate fulfils the required number of points for the award of the doctorate.

The following publications on the topic of the thesis have been submitted:

1. Сумирано изчисляване на работното време – теоретически и Practical aspects, article with volume: 15 p., published in J. "Izvestia", issue 3/2019;
2. Working hours with longer than normal duration, article with volume: 12 p., published in the journal/2019, no. "Labour and Law", no. 7/2022 г.;
3. Features of working time in land and air transport under the current Bulgarian legislation, paper with volume: 13 p., published in the Proceedings of the 2nd National Scientific Conference "Law and Business in Modern Society", 2019;
4. Specifics of the organization of working time - time on call and on duty, report with volume: 12 p., published in the Proceedings of the scientific

conference in memory of Prof. Dr. Atanas Vassilev "Problems of labor and social security law", 2020.

6. Evaluation of the abstract

The abstract correctly reflects the main content of the thesis.

7. Critical comments, recommendations and questions

In the dissertation submitted for review of doctoral student Natalia Kirova no significant theoretical and methodological errors were found, some editorial comments can be made, which is inherent in this type of work. I would recommend the doctoral student to continue working on the issues of working time, as the interrelations of working time with wages and seniority, with social security rights and social assistance rights remain outside the subject of the reviewed research. The problems of labour discipline and the legal liability of the parties to the employment relationship in relation to working time also remain largely outside the subject matter. In this sense, the publication of new scientific publications - reports, articles and studies would be of interest to the scientific community.

Questions:

1. Should the scope of the aggregated working time be limited to certain economic activities, as demanded by the trade unions in Bulgaria?
2. What is the doctoral candidate's personal vision of the regulation of the record of the actual time worked, which he proposes to introduce, taking into account the process of digitalization of the documents on the employment relationship.

8. Conclusion

The presented dissertation represents a complete independent research that meets the necessary requirements for this type of work for structuring, completeness and significance.

By its development certain scientific results have been achieved corresponding to the aim and scientific tasks set by the doctoral candidate. The scientific contributions are clearly outlined.

The dissertation work reveals a thorough theoretical knowledge of doctoral student Natalia Kirova, both on the topic and in its entirety in the matter of labor law and the ability to conduct scientific research. On the basis of the overall assessment made in this review, I consider that the dissertation fully meets the requirements of the UNWE Law and the internal acts of the UNWE.

Based on the positive evaluation of the dissertation, as well as on the scientific achievements of the PhD student, I propose to the participating

members of the Scientific Jury to take a positive decision for the award of the educational and scientific degree "Doctor" in PH 3.6 "Law", scientific specialty "Labour Law and Social Insurance" to the PhD student Natalia Kirova.

12.02.2024 / gr. Varna

Signature: .....
/Prof. Dr. Andriyana Yovcheva Andreeva